

A SZENTFÖLD KERESZTÉNY LAKÓI

JUNGBERT BÉLA

Absztrakt

Közhelyé vált a kereszténység hanyatlása a Közel-Keleten. A keresztényeket eltérő intenzitással és formában szegénység, létbizonytalanság, megkülönböztetés, valamint intolerancia sújtja, és akkor még nem szóltunk a nyílt üldöztetésről. A szentföldi latin, tehát római katolikus főegyházmegye területén (Izrael, Palesztina, Jordánia és Ciprus területére kiterjedően) ma nincs nyílt vallásüldözés, hittestvéreink általában szabadon gyakorolhatják vallásukat, bár a Jeruzsálemi Latin Patriarchátus rendszeresen beszámol a keresztény közösségeket érő atrocitásokról is: birtokháborításról, jogfosztásról, mozgáskorlátozásról, elűldözésről. A keresztények élete a Szentföldön főleg annak függvényében alakul, hogy mi történik a Közel-Keleten az izraeli–palesztin konfliktus rendezése terén. A Szentszék intenzív erőfeszítéseket tett annak érdekében, hogy az érintett kormányokkal mindezen jogokat biztosító megállapodásokat írthasson alá. A Jeruzsálemi Szent Sír Lovagrend figyelemmel követi a szent helyek sorsát, támogatja az egyház, főként a Jeruzsálemi Latin Patriarchátus vallási, karitatív, kulturális és szociális tevékenységét és intézményeit, együttműködik a Szentföldön tevékenykedő más keresztény egyházakkal, és kapcsolatban áll a zsidó, valamint az iszlám vallás intézményeivel.

Kulcsszavak: Közel-Kelet, Szentföld, üldözött keresztények, izraeli–palesztin konfliktus

Kisebbségben a Közel-Keleten, túlélés a Szentföldön

Napjainkban jórészt közhelyé vált az, hogy különösen szembetűnő a kereszténység hanyatlása szülőföldjén, a Közel-Keleten. A keresztényeket ugyanis a térség országaiban, igaz, eltérő intenzitással és formában szegénység, létbizonytalanság, megkülönböztetés, valamint intolerancia sújtja, és akkor még nem szóltunk a nyílt üldöztetésről. Az ilyen társadalmakban a helyben maradt keresztények legjobb esetben is a megtűrt kategóriába tartoznak, ami a gyakorlatban másodrendű állampolgárságot jelent. Néhány muszlim országban megvalósul

ugyan számukra a kultusz szabadsága, de nem érvényesül a vallásszabadság, vagyis a vallás szabad megválasztásának joga, és a polgári jogi egyenlőség sem adott (házasság, öröklés). A muszlim vallásból való kitérést ugyanis a közösség elárulásának tekintik, és ennek megfelelően büntetik, tekintve, hogy a muszlim országokban a törvénykezés és az igazságszolgáltatás alapja a Korán és a sárija jog. Az iszlám vallás fő vonulata elvben elfogadja a békés együttélést a monoteista felekezetekkel, ám önmagát az isteni kinyilatkoztatás alapján egyedül üdvöztetőnek tekintve elutasít bármiféle teológiai párbeszédet.

A közeledést nehezíti, hogy az iszlám egyszerre expanzív és kizárólagos vallás és civilizáció, de politikai irányultság és társadalmi berendezkedés is egyben. De még a hivatalosan szekularizált Izrael Államban is a nemzeti és vallási identitás, valamint a politikai hatalom gyakorlása sajátosan összeforrott, eltérően a mai keresztény múltú országoktól, ahol a fejlődés meghatározott szakaszában teljesen szétvált az egyház és az állam.

Nyugaton eközben már a kereszténynek született ember identitása is kérdéses, mivel mit sem mutat az, hogy hányan tartják magukat hívőnek, tartoznak-e vagy sem valamilyen felekezethez, s hányan vannak azok, akik a legjobb esetben is legfeljebb kultúrkeresztények. Ezzel szemben Keleten a kisebbségi sors, a folyamatos fenyegetettség, netán üldöztetés ellenére a kereszténynek születés ma is önmagában megélt közösségi alapidentitásnak minősül, még a hit gyakorlásához való felületes személyes kapcsolódás esetében is.

A teljes muszlim lakosság mintegy 70%-át adó szunniták, így az Arab-öbölbeli monarchiák, továbbá Maghreb és Mashrek térség lakosságának többsége a többi szunnita arab ország népeivel, a rivális síiták pedig a perzsa irániakkal, iraki hittestvéreikkel és a szíriai alavitákkal, valamint a libanoni Hezbollah szervezettel állnak szoros kapcsolatban, sőt szövetségben. A keresztények beágyazottsága ettől eltérő, bár ők kétezer év óta megszakítás nélkül élnek szülőföldjükön. Kisebbséggé válva kénytelenek voltak mindenfajta uralommal egyfajta túlélésre épülő kompromisszumos együttélést kialakítani, így paradox módon a diktatórikus szíriai Aszad-rezsimben vagy Szaddám Huszein iraki rendszere idején az általános elnyomás ellenére is kiszámítható közösségi védelmet élveztek, ami ha szabadságot nem is, de biztonságot jelentett számukra. Ez mára természetesen megszűnt, az iszlamista üldözés és a káosz körülményei között már csak az erő nyújthat védelmet bárkinek, miközben a keresztények a leggyengébbek, a leginkább védtelenek.

A nyugati államok történelmi felelősséget viselnek a keleti keresztények sanyarú térségi helyzetéért. A Nyugat ma is pillanatnyi stratégiai és politikai érdekek mentén, nem pedig a keresztények helyi megmaradását prioritásnak tekintve érvényesíti regionális érdekeit. A folyamatok ezért közvetve ugyan, de gyakran a helyi radikális, vallási fundamentalista és nacionalista erőket erősítik, hiszen az ismert elhibázott térségi politika, a régi és új konflik-

tusok, a nagyhatalmak proxyalapú szembenállása, valamint az egyoldalú és erőszakos érdekvédelem helyi kultúrája minden oldalon háttérbe szorítja a mérsékelteket.

A keresztény tanítást a krisztusi szeretet és nyitottság alapélménye, valamint az teszi egyedivé, hogy mai arculata szerint nem másoknak a rovására akar helyet magának, sőt a többi közösség biztonsága mellett képzelel el a helyét. Lehet erre azt mondani, hogy a keresztény történelem mást is mutat, lehet, sőt kell is ezért bírálni az egyház múltját és az erre rászolgált személyiségeit, egyet azonban nem lehet kikezdeni: a tanítást. A Szentföld történelme egyszersmind világtörténelem, Isten és ember történelme, bibliai történelem. Az egyháznak pedig kovásznak kell lennie, és erről kell tanúságot tennie.

A Szentföldön élő keresztények nem a muszlimok és nem is a zsidók közül tértek át, és nem is a keresztes vitézek utódai. Ők az első keresztény közösségek egyenes leszármazottjai. A szentföldi kereszténység tehát apostoli kereszténység. A Szentföld elnevezésnek van egy szűkebb, mondhatni bibliai tartalma, amikor Júdeára, Szamáriára és Galileára gondolunk. Hadrianus császár óta (117–138) ezt a földet „a tengerpart lakói” után Palesztinának, a filiszteusok földjének hívják, s az itt élők a későbbiekben sokáig egységesen palesztinok voltak, akár keresztényként, akár zsidóként vagy a VII. század után éppen muszlimként. Ma viszont a Szentföld virtuális földrajzi fogalmán Izrael Államot, Palesztinát (Palesztin Hatóság: Ciszjordánia és a Gázai-övezet), valamint Jordániát értjük, nagyjából azt a térséget, ahol Jézus földi életében járt. Az Izrael Államban élő zsidókat semmiképpen nem tekinthetjük többé palesztinnak, még palesztinainak sem, de még a térségben élő arabok közül is csak azokat hívják így, akik Izrael Állam határain kívül élnek. Az Izraelen belüliek ugyanis hivatalosan „izraeli arabok”, akik nagyjából muszlimok, kisebb részben pedig keresztények. A palesztinnak mondott arabok szintén többségükben muszlimok, kisebb részben pedig keresztények, akik a megszállt területeken, vagyis a Palesztin Hatóság területén élnek. Jordánia lakosságának mintegy fele Izraelből elszármazott palesztin menekült. Egyúttal hangsúlyozandó, hogy a szentföldi keresztények legnagyobb része ma ebben az országban él.

Az a föld, amelyet ma Szentföldnek is nevezünk, zsidók, keresztények és muszlimok számára egyaránt szent. A zsidók számára a tizenkét páttriárka földje, akik a káldeai Ur városából származó Ábrahám utáni időkben itt letelepedve követték Isten akaratát, aki a „választott népnek” adta „az ígéret földjét”, valamint a Messiást, ha szövetségét megtartják. A keresztények számára ez a föld az, ahol Isten Jézusban emberré lett, és köztünk verte le sátrát, hogy mi Isten gyermekei lehessünk. A muszlimok számára is szakrális ez a hely, elsősorban Jeruzsálem, amely Mekka és Medina után az iszlám harmadik szent városa, egyben ma is az élő Isten földje, ahonnan Mohamed mint a legutolsó próféta a mennybe szállt, hogy ott megkap hassa a törvényt.

A korlátozások vagy üldöztetés a Szentszék perspektívájából

A Közel-Kelettel foglalkozó rendszeres római püspöki szinódusi ülések számára nem kerülhető meg a Szentföld politikai helyzete, hiszen az alapvetően befolyásolja az ottani keresztények életkörülményeit. Ilyenkor a helyi püspökök szinte egyöntetűen marasztalják el mind a radikális muszlimokat, mind Izrael Állam kisebbségi politikáját, ám ez ilyen formában soha nem jelenik meg a végső, igen diplomatikusan megfogalmazott hivatalos dokumentumokban. Utóbbiak mindazonáltal szólnak az egyes személyek és közösségek jogainak tiszteletben tartásáról, az igazságosság és a béke helyreállításának szükségességéről. Továbbá mintegy katalógusszerűen felsorolják az aggodalomra okot adó kihívásokat. Ilyenek az izraeliek biztonságát fenyegető terrorizmus, az izraeli illegális telepítés a megszállt területeken, Jeruzsálem demográfiai helyzetének alakítása, a város státuszával összefüggő kérdések, az erőszakos hatósági lépések, a szabad mozgás korlátozása, a palesztin területeket elválasztó biztonsági fal, az eljárás és ítélet nélkül fogva tartott palesztin politikai foglyok ügye, a gazdasági-társadalmi élet zavarai, a menekültek helyzete stb. Emellett elítélik a vallási szélsőségeséget, továbbá a rasszizmus, az antiszemitizmus, a keresztény-, illetve az iszlámellenesség minden formáját, felhívnak a vallások felelősségvállalására, a kultúrák és civilizációk párbeszédének elősegítésére.

A világon 1,3 milliárd hívőt számláló katolikus egyház tagjainak a más felekezetűekhez viszonyított magas aránya ellenére a Közel-Keleten a római katolikus, vagyis a latin kereszténység csak abszolút kisebbség még a keresztény egyházak között is, amelyre ráadásul nemcsak a muszlim többség, hanem sokszor a többi keresztény felekezet is – történelmi tapasztalatai alapján – a Nyugat előretolt bástyájaként tekint.

A térségben a katolikus egyház nagy megosztottságot mutat a különböző rítusok szempontjából az úgynevezett saját jogú keleti katolikus egyházak változatossága miatt. A Szentszék törekvéseinek homlokterében áll a keleti katolikus egyházakkal közös fellépésének előmozdítása és a többi keresztény egyházzal folytatandó ökumenikus közeledés, illetve a nem keresztények felé irányuló párbeszéd készsége. Emellett a Vatikán reményt kíván adni a közel-keleti keresztényeknek, a világ többi részén élő hívőkben pedig tudatosítani törekszik a Szentföld keresztényei iránti szolidaritás kötelezettségét.

A keresztények szíriai és iraki, de Afrika-szerte, valamint sokfelé másutt is bekövetkezett üldöztetése, illetve ehhez képest a szentföldi keresztények más típusú nehézségeinek, politikai, jogi és morális körülményeinek összevetése első látásra nehezen képzelhető el. A világban azonban a türelmetlenség és a viták önkényes rendezése, az üldöztetés, a fanatizmus és a diszkrimináció igen sokféleképpen nyilvánul meg, s a jelenség összes formáját szükséges feltárni és orvosolni. A Szentföldről lévén szó kijelenthető, hogy az itteni kereszt-

tényeknek a palesztinkérdésbe ágyazott helyzete – az ezzel szembenálló politikai törekvések ellenére – továbbra is a térségi politika fókuszában áll. A világ keresztényeinek is feladata, hogy őszintén keressék a komplex, átfogó és igazságos megoldást, bár jól látjuk, hogy az ENSZ-határozatok és a nemzetközi közvetítések eddig sehova nem vezettek, miközben az erőből gyakorolt egyoldalú érdekérvényesítés célt ér.

Kijelenthető, hogy a szentföldi latin, tehát római katolikus főegyházmegyében (Izrael, Palesztina, Jordánia és Ciprus területére kiterjedően) ma nincs vallásüldözés, hittestvéreink általában szabadon gyakorolhatják vallásukat, bár a Jeruzsálemi Latin Patriarchátus a keresztény közösségeket érő atrocitásokról is rendszeresen beszámol: birtokháborításról, jogfosztásról, a kivizsgálás, jogorvoslat és kártérítés elmaradásáról, mozgáskorlátozásról, elűldözésről és mindezek következményeképpen az erősödő elvándorlásról, amely a kihívásokkal és feszültségekkel terhelt itteni társadalmi és politikai helyzetből fakad. Ezt egészítik ki a keresztény iskolákra vonatkozó, hátrányosan megkülönböztető helyi határozatok, az egyházak és intézményeik adó- és illetékmentessége megszüntetésére irányuló törekvések.

Az egyház társadalmi tanításának kompendiuma az üldöztetés fogalmát olyan kormányzati vagy állami kezdeményezésű cselekményként határozza meg, amely egy konkrét embercsoport ellen irányul, mégpedig a vallásuk vagy ehhez kapcsolódó közösségi hovatartozásuk miatt. Amikor tehát valamely kormány ilyen törvényeket hoz, vagy korlátozásokat vezet be polgárainak egy csoportja ellen, az már önmagában kimeríti a vallásüldözés fogalmát. Ez tehát nem feltétlenül emberek hitük miatti meggyilkolását, népiirtást jelent, hanem az is ide tartozik, amikor a hatalom egyes intézkedései felekezeti hovatartozás alapján hátrányosan megkülönböztetik, jogkorlátozással vagy jogfosztással sújtják polgáraik egy részét.

Mindemellett valóban különbséget kell tenni a vallásüldözés, illetve a vallásgyakorlás szabadságának korlátozása között. Az emberi jogok egyetemes nyilatkozatának 18. cikkelye kimondja: „Minden személynek joga van a gondolat, a lelkiismeret és a vallás szabadságához, ez a jog magában foglalja a vallás és a meggyőződés megváltoztatásának szabadságát, valamint a vallásnak vagy a meggyőződésnek mind egyénileg, mind együttesen, mind a nyilvánosság előtt, mind a magánéletben oktatás, gyakorlás és szertartások végzése útján való kifejezésre juttatásának jogát.” A Szentföld vonatkozásában ilyen például az a jog, hogy a keresztények nyilvánosan megülhessék olyan közösségi vallási ünnepeiket, mint például virágvasárnap a jeruzsálemi bevonulás, a helyszíni megemlékezés Jézus megkeresztelkedéséről a Jordán folyónál vagy a pátriárka bevonulása Betlehembe, a karácsonyi éjféli misére.

Helyi források rámutatnak, hogy csak korlátozottan érvényesül a keresztény szimbólumok használata mind a muszlim, mind a zsidó nyilvánosság előtt. Az igazságügyi eljárásokat illetően sincs teljes jogegyenlőség, ez a jogorvoslathoz való hozzáférés mellett a jogalkal-

mazással kapcsolatos egyenlő hatósági elbánás terén is igaz. Korlátozó hatályú az a törvény is, amely szerint egy bizonyos vallást gyakorló felekezet tagjainak pozitív diszkriminációs alapon exkluzív jogaik vannak. Konkrétan arról a 2018 júliusában elfogadott törvényről van szó, amely kimondja, hogy Izrael Állam „... a zsidó nép nemzeti hazája”. Valójában ez a megfogalmazás már megengedő kompromisszumot jelent azon 2014. évi, hasonló tartalmú kormányzati határozathoz képest, amely szerint „Izrael Állam a zsidó nép és csakis a zsidó nép kizárólagos nemzetállama”. Nyilvánvaló, hogy e megközelítés sérti a helyi társadalom más felekezeteihez vagy etnikumokhoz tartozó tagjait, hiszen mindannyian Izrael Állam polgárai.

A Szentszék intenzív erőfeszítéseket tett annak érdekében, hogy az érintett kormányokkal az említett jogokat biztosító megállapodásokat írthasson alá. Ilyen mindenekelőtt az 1993. évi alapmegállapodás (*Fundamental Agreement*) Izraellel, a diplomáciai kapcsolatok felvétele Jordániával 1994-ben, valamint az általános megállapodás (*Comprehensive Agreement*) 2000. évi aláírása a Szentszék és a Palesztin Állam között. Ezek mérföldkövet jelentettek az itteni keresztény közösségek életében, s ezekre hivatkozva tudunk érvelni a keresztények jogainak tiszteletben tartása mellett. Így tudjuk kezelni azt a Nyugaton elterjedt félreértést is, mely szerint a világ sok pontján ugyan üldözik a keresztényeket, ám a Szentföldön alapvetően más a helyzet. Tény, hogy formális keresztényüldözés nincs a Szentföldön, azonban az itt élő keresztények helyzete sem problémamentes. A palesztin közigazgatású területeken a keresztényeket ugyanolyan korlátozások érintik, mint a palesztin társadalom többi részét. Jeruzsálemben pedig a keresztény közösségek tagjai folytonosan ki vannak téve a speciális tartózkodási engedélyük megvonása jelentette fenyegetésnek. Jordániában a keresztény közösségek külön jogi státusszal rendelkeznek, ez azonban az iszlám törvénykezésen alapuló állam keretein belül valósul meg, korlátozva a polgári jogegyenlőséget.

A bizonytalan jelen és a lehetséges jövő

A történelmi keresztény egyházak számára különösen nehéz a saját kizárólagos biztonsági percepciójának mindent alárendelő izraeli hatalom korlátozásaival vagy a Palesztin Hatóság korrupt és tehetetlen vezetésével, valamint a radikalizálódó muszlim csoportokkal való kényszerű együttélés. A vád a keresztény közösségekkel szemben mindenekelőtt a Nyugattal fenntartott szerves kapcsolat és az onnan érkező támogatás. Az elmúlt években elsősorban az amerikai háttérű baptista és újprotestáns szabadegyházak, valamint különféle karizmatikus csoportok váltak láthatóbbá, amelyek nyílt utcai evangelizációra és tanúságtételre is készek, vállalva, sőt szinte kiprovokálva a támadásokat. Eközben a történelmi egyházak mindenekelőtt a tradíció őrzésére, így például a latin liturgia követésére, a múlthoz kapcso-

lódó intézményrendszer és a megmaradt ingatlanok megtartására irányuló napi küzdelem összefüggésében keresik a lehetséges kompromisszumokat a mindenkori hatalommal.

Az elmúlt évtizedekben mantraként ismételtgettük, hogy a keresztények élete a Szentföldön főleg annak függvényében alakul majd, hogy mi történik a Közel-Keleten az izraeli–palesztin konfliktus rendezésére irányuló, de akadozó, majd meg is szűnt béketárgyalások összefüggésében, nem utolsósorban az egyre inkább jobbra tolódó nacionalista és a palesztin önrendelkezést nyíltan elvető izraeli belpolitika, valamint a palesztin radikalizálódás mellett. Ezenkívül főleg arra figyeltünk, hogy a szélesebb térségben hogyan alakul a politikai iszlamizmus, fundamentalizmus és a terrorveszély, a „rossz kormányzás” és a „csődállamok” jelenségének feltartóztatása, valamint a térségi általános destabilizáció megállítása.

A történelmileg kialakult paradigma szerint alapvetően létezik egy izraeli–palesztin és egy izraeli–arab vagy zsidó–muszlim ellentét. Az előbbi háttere a palesztin narratívában a hazájukból való elűldözés és a jelenlegi megszállás, a zsidók szerint pedig az, hogy állami, illetve nemzeti létüket érzik veszélyeztetve a revizionizmus és a terror következtében, miközben az önálló palesztin államiság részükről való eleve elutasítása miatt nincs számukra békepartner a megoldáshoz. Izrael számára új, intézményesült antiszemitizmust jelent az Európai Unió közösségi álláspontja is, amely szerint az egyedüli méltányos megoldást továbbra is az önálló palesztin állam és Izrael biztonságának együttes elérése, valamint ennek nemzetközi garantálása jelentené. Izrael ma már hivatalosan elveti a palesztin államiság e formájának tervét, erről tárgyalni sem kíván. Izrael szerint az egész úgynevezett palesztinügyet az érzékeny területi és biztonsági kérdés egyoldalúan diktált rendezésével, valamint pénzügyi segélyekkel, beruházásokkal és gazdasági-fejlesztési projektekkal lehetne kiváltani, főleg miután legújabban egyes arab országokkal már sikerült is ez irányba mutató pragmatikus, gazdasági együttműködést ígérő diplomáciai kapcsolatokat kiépítenie. Az úgynevezett Ábrahám-megállapodások nem kínálnak ugyan politikai megoldást a palesztinkérdésre, de általuk Izrael kitörni vél a diplomáciai elszigeteltségből.

Ha a térség keresztény közösségeinek várható jövőjét mérjük fel, a legnagyobb kihívást kétségtelenül a palesztin területek megszállása és annak következményei jelentik. A biztonsági fal a közlekedést és mindenekelőtt a munkába járást lehetetlennítette el, városokat és falvakat alakított börtönné. A folyamatos izraeli telepítés terjeszkedése a megszállt területeken, a katonai ellenőrzőpontok létrehozása, egybetartozó közösségek mesterséges szétválasztása, a szent helyekhez való hozzáférés nehezítése a biztonsági helyzetre való hivatkozással mind ezt erősíti.

A palesztin keresztény közösségekben általános Izrael hibáztatása a korlátozások, illetve a sivár és kilátástalan helyzet miatt. Ezt egyedül az amerikai háttérű, de helyben is gyökeret

vert evanglikál közösségek gondolják másként, amelyek hitelvi alapon cionisták. A ciszjordániai őshonos, tehát arab nyelvű keresztények legnagyobb része ennek megfelelően – a nyugati sajtó által is megerősítést nyerve – a gazdasági problémákat, a kiszámíthatatlan biztonsági helyzetet, a korlátozásokat és az elszigetelésüket mind az izraeli megszállás és a biztonsági kerítés számlájára írja. E csoport számára ugyanakkor az idő igazolta a biztonsági lépések eredményességét: a fal 2004-ben megkezdett felhúzése óta ugyanis töredékére csökkent a terrortámadások száma. Csak közben a helyi palesztin lakosság életfeltételei ellehetetlenültek. Izrael közben azt kommunikálja, hogy a földrész egyetlen demokráciájaként a zsidó állam az egyedüli olyan ország a régióban, ahol mindmáig nő a teljes biztonságban élő keresztények száma.

Az Izrael határain belül élő arab keresztények társadalmi helyzete valójában jobb, mint a megszállt területeken élő palesztinoké, hiszen profitálnak Izrael virágzó, nyitott gazdaságából és a világszínvonalú egészségügyi ellátásból. Akármilyen erős legyen is azonban az emberek hite és elköteleződése szülőföldjük iránt, tényként vesszük tudomásul, hogy az aktuális politikai, biztonsági, gazdasági, illetve szociális helyzet következtében a szentföldi keresztények ezrei hagyják el a térséget, és költöznek külföldre, főleg Amerikába. A legnagyobb egységes diaszpórájuk a dél-amerikai régióban található, ahol egyedül Chilében több palesztin származású keresztény ember él, mint ma az egész Szentföldön. De ha a jelenlegi tendencia folytatódik, akkor rövidesen az USA egyes területein is több káldeus és nesztorianus keresztény él majd, mint ahányan Irakban és Szíriában tudtak maradni.

Vizsgálódásunkat a Szentföldre szűkítve elmondható, hogy Jeruzsálemben 1920-ban még 20% fölött volt a keresztények aránya, ma ez alig 2%. Betlehem, Jézus születési helye, 1948 előtt még 90%-ban keresztények által lakott település volt, de mára arányuk 30% alá csökkent. Rámallahban, Palesztina, a Palesztin Hatóság közigazgatási központjában a korábbi keresztény többség mára 10% alá zuhant. A több mint kilencmillió lakosú Izraelben élő keresztények az ország lakosságának ma mindössze 1–1,5%-át teszik ki. A több mint 1,7 milliós (22%) palesztin – vagy ahogy itt nevezik őket, „izraeli arab” – közösségnek is csak töredéke, mintegy száztízezer fő keresztény. Palesztinában (Ciszjordániában, vagyis Júdea-Szamáriában) – pontos adataink nincsenek – mintegy ötvenezer keresztény élhet, Gázában pedig legfeljebb ötszáz (a Jeruzsálemi Szent Sír Lovagrend Nagymagiszteriuma által Rómában 2021 novemberében tartott éves Consulta ülésén megerősített adatok). A Szentföld keleti felén, a hétmillió állandó lakosú Jordániában (Transzjordánia) a legújabb szír, iraki és egyéb menekülteket nem számítva ma mintegy százhuszezer keresztény él. Az izraeli–palesztin feszültség eskalálódása elsősorban Jordániát destabilizálhatja, ahol a lakosság fele 1948-ban és 1967-ben Izraelből ide menekült palesztin. Ráadásul a hasemita

királyság legitimitását részben az adja, hogy a jordán uralkodó a jeruzsálemi muszlim szent helyek őrzője.

Szélsőséges zsidó nacionalisták egyre harsányabb kampányba kezdtek, hogy – a status quo ellenére – ők is imádkozhassanak a jeruzsálemi Templom-hegyen, a Siratófal fölötti felső teraszon található al-Aksza-mecset és a Szikladóm közelében. A konfrontáció itt mindennapos, és az óvárosi bazár kereskedői szerint a feszültség ma nagyobb, mint bármikor 2000 óta, amikor Ariel Saron a Likud párt vezetőjeként meglátogatta a muszlim részt, ezzel is jelezve, hogy Jeruzsálem oszthatatlanul Izraelhez tartozik. A vizit eredményeképpen ugyan a Likud rövidesen megnyerte a választásokat, és Saron kormányfő lett, de kitört az öt évig tartó második intifáda, amelynek során háromezer palesztin és ezer izraeli veszítette életét. Az Izrael által 1967-ben elfoglalt Kelet-Jeruzsálemet s benne az óvárost a palesztinok remélt államuk fővárosának tekintik, miközben a judaizmus legszentebb helye is itt van, a Templom-hegyen. Egy izraeli kormányhatározat szerint az egészében annektált Jeruzsálem a zsidó nép oszthatatlan és egységes, háromezer-ötszáz éves kizárólagos fővárosa.

Közben a palesztin területeken a radikalizálódó helyi arab muszlim társadalom nyomása egyre erősebb, ami jobb esetben csak közvetetten hat a keresztény hívők életmódjára, például az alkoholfogyasztás vagy a nők öltözködése terén, rosszabb esetben azonban a keresztények ellen irányuló földkobzásokban, intézményi működtetési jogsérelmekben, fizikai bántalmazásokban, kényszerházasságokban, erőszakos áttérítésekben és emberrablásokban nyilvánul meg.

Az állandó izraeli katonai jelenlét mellett hatalmas vörös táblák is figyelmeztetik az állampolgárokat, hogy számukra szigorúan tilos és büntetendő a belépés a Palesztin Hatóság ellenőrzése alá tartozó „A státuszú” területre, sőt, a terrorveszély miatt akár életveszélyt is jelenthet. Ezt a zsidók általában nem is kockáztatják, ám az izraeli arabok rendszeresen vállalják. A palesztin oldalon nem korlátozzák a beléptetést. A palesztin lakosság fő sérelme az, hogy gyakorlatilag lehetetlen, illetve szigorú eseti engedélyekhez kötött és korlátozott számukra az izraeli ellenőrzésű területekre való belépés, a munkavállalásról nem is beszélve.

A mindig részleges és törékeny békességhez az is hozzájárul, hogy ha lehetséges, a keresztények igyekeznek távol maradni a napi politikától. S a Palesztin Hatóság addig nem is lép fel, amíg az egyház az intézményei keretein belül marad, és nem kezdi kritizálni politikájukat.

Ezt a válságot csakis egy kétoldalú, végső és teljes körű békemegállapodás zárhatná le, amely nemzetközi garanciák mellett rendelkezne az alapkérdésekről: a határokról, a biztonságról, Jeruzsálem helyzetéről, a vízmegosztásról és a menekültkérdésről.

A Jeruzsálemi Szent Sír Lovagrendről

A szervezet alapidokumentumai szerinti megfogalmazásban: „Az Apostoli Szentszék egyes pártfogása alatt álló Jeruzsálemi Szent Sír Lovagrend, mint az egyetlen, a Szentszék által elismert »saját« lovagrendi szervezet, kánonjogi és vatikáni államjogi személyiséggel bír.” Legfőbb elöljárója a pápa, nagymestere egy bíboros, akit a pápa nevez ki, nagyperjele pedig Jeruzsálem latin pátriárkája. A Jeruzsálemi Szent Sír Lovagrend tagjainak feladata kezdettől fogva kettős volt. Egyrészt védelmezniük kellett Jeruzsálem városát, Krisztus sírját, a Szent Sír-bazilikát, a szentföldi egyéb szent helyeket és ereklyéket, valamint a szentföldi zarándokokat, másrészt harcolniuk kellett a mindezt fenyegető muszlim hódítókkal.

Az 1099 és 1291 közötti úgynevezett keresztes háborús időszak nyugati indítású hadjáratai köztudottan csak korlátozott és átmeneti eredményeket értek el, és talán ennek következménye, hogy sokan a térségben a mai napig a Nyugat előretolt bástyájának tekintik itt a latin egyházat és szervezeteit. IX. Piusz pápa 1847-ben, hosszú történelmi szünet után, visszaállította a Jeruzsálemi Latin Patriarchátust, és újjászervezte a Jeruzsálemi Szent Sír Lovagrendet is. XII. Piusz pápa a Rendnek új statútumot adott, melyet VI. Pál pápa 1977-ben véglegesített. A Rend kormányzása ma – néhány későbbi módosítással, mindenekelőtt a tavaly kiadott új statútummal – ezen alapszik.

A Jeruzsálemi Latin Patriarchátus a már említett négy országra kiterjedő főegyházmegyéjében mindösszesen száznolcvanhétezer katolikus hívőt pasztorálnak. Izraelben és Palesztinában többségben vannak közöttük a palesztin identitású arab származásúak, de megtaláljuk a „nemzetközi háttérűeket” is, tehát olyan külföldi papokat és világi híveket, akik egyházi szolgálatban vagy kereső munkavégzéshez kapcsolódóan tartózkodnak itt. Az egyházmegyében – a szerzeteseken túlmenően – mintegy száz latin rítusú pap szolgál ötvenöt plébánián (tíz éve még hatvannégy volt), ahol negyvenegy iskolát és harminchárom óvodát is működtetnek. A húszezer gyermekről, illetve tanulóról több mint 1580 oktató és adminisztratív munkát végző személy gondoskodik. Ezenkívül fenntartanak több idősok el-látását szolgáló intézményt, árvaházat, valamint hátrányos helyzetű vagy fogyatékkal élő fiatalokat befogadó központot, részleges kórházszerű ellátást nyújtó egészségügyi intézményt, valamint korszerű kórházakat is. 2019-ben világszerte élő lovagársaink tizenhétmillió eurót gyűjtöttek össze mindezekre a célokra. Ezt az összeget szentföldi keresztény árvaházak, iskolák, kórházak és plébániák működési számláinak kifizetésére költik, és különböző fejlesztési projekteket valósítanak meg belőle. Az elmúlt évben a latin patriarchátus összes bevételének mintegy felét a lovagrend biztosította. Az elmúlt két év során, a Covid-krízisre tekintettel, a lovagrend eredményes rendkívüli gyűjtést végzett, miután a zarándokturizmus kiesése miatt szentföldi hitsorsosaink helyzete kritikussá vált.

A Rend azon túl, hogy figyelemmel követi a szent helyek sorsát, támogatja és segíti az egyház, főként a Jeruzsálemi Latin Patriarchátus vallási, karitatív, kulturális és szociális tevékenységét és intézményeit, együttműködik más szentföldi keresztény egyházakkal, és kapcsolatban áll a zsidó, valamint az iszlám vallás intézményeivel. Öt kontinensen, a világ negyven országában található ötvennégy helytartóságában több mint harmincezer tagja van ma a Jeruzsálemi Szent Sír Lovagrendnek, amely a szentföldi kereszténység támogatása mellett a megvallott és megélt katolikus identitást mutatja fel a konfliktusos és értékválság sújtotta világ számára.

CHRISTIAN INHABITANTS OF THE HOLY LAND

Abstract

The decline of the Christian presence in the Middle East has become an understood thing. Christian communities there are hit anyhow with diverse intensity and forms of poverty, snakes and ladders. discrimination and intolerance moreover direct persecution. However, on the territory of the Latin namely the Roman Catholic Archbishopric Diocese of Jerusalem (Israel, Palestine namely the territory governed by the Palestinian Authority, Jordan and Cyprus) nowadays there are no direct religious persecution. Our fellow Christians generally speaking can freely practice their confessional faith, although the Latin Patriarchate is regularly reporting cases of atrocities perpetrated against Christian communities like breach of close against church properties. disfranchisement, traveling restrictions and also cases of chase to leave their homes. The general living conditions of Christians in the Holy Land depend on the actual level of the Israeli–Palestinian peace negotiations. The Holy See has been trying to bid intensively the signature of agreements with the respective governments viewing to support Christians. The Equestrian Order of the Holy Sepulchre of Jerusalem keeps track of the matters related to the safety of the Christian Holy Places, supports the pastoral, charity, cultural and social activities of the Church and particularly the Latin Patriarchate's institutions and co-operates in attaining confidential fraternity with other Christian Churches in the Holy Land and also with the Jewish and muslim religious authorities.

Keywords: Middle East, Holy Land, persecuted Christians, Israeli–Palestinian conflict

Jungbert Béla

Nyugalmazott nagykövet, PhD, a Corvinus Egyetem címzetes docense és a Jeruzsálemi Szent Sír Lovagrend magyarországi helytartója.

